

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2099>

Hatice AYDIN
Akabe Kız AİHL Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulu Coğrafya Öğretmeni,
Şanlıurfa/TÜRKİYE

Prof. Dr. Okan YAŞAR
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
Çanakkale / TÜRKİYE.

Citation: Aydın, H. & Yaşar, O. (2020). 2005 ve 2017 coğrafya dersi öğretim programlarına göre yazılmış coğrafya ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından karşılaştırılması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(60), 2826-2842.

2005 ve 2017 COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINA GÖRE YAZILMIŞ COĞRAFYA DERS KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, 2005 ve 2017 ortaöğretim coğrafya dersi öğretim programlarına göre hazırlanmış coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin hangi değer eğitimi yaklaşımları çerçevesinde değer eğitimi yapmayı amaçladıklarının karşılaştırılmasıdır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada; 2005 ve 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programları kapsamında hazırlanmış her sınıf seviyesinde birer coğrafya ders kitabında yer alan etkinlikler incelenmiştir. Çalışmada toplam 8 adet coğrafya ders kitabı incelenmiştir. 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinlikler, daha ziyade sorumluluk ve duyarlılık değerlerini kazandırmaya yöneliktir. Bununla birlikte, 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış 9, 10 ve 11. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerdeki değerlerin değer açıklama yaklaşımına göre kazandırılmak istendiği, fakat 12. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerdeki değerlerin, değer telkini yaklaşımına göre kazandırılmak istendiği sonucu elde edilmiştir. 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerdeki değerlerin daha ziyade sorumluluk ve öz denetim değerlerini kazandırmaya yöneliktir. 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış 9, 10 ve 11. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerdeki değerlerin değer telkini yaklaşımına göre kazandırılmak istendiği belirlenmiştir. Buna karşın 12. sınıf ders kitabında ise değerlerin, değer açıklama yaklaşımına göre kazandırılmasının amaçlandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim, Coğrafya, Ders Kitapları, Değerler Eğitimi, Değer Eğitimi Yaklaşımları

COMPARISON OF GEOGRAPHY TEXTBOOKS WRITTEN ACCORDING TO 2005 AND 2017 GEOGRAPHY LESSON CURRICULUM IN TERMS OF VALUES EDUCATION

ABSTRACT

The aim of this study is to compare the activities in the geography textbooks prepared according to the 2005 and 2017 secondary school geography curriculum, within the framework of which value education approaches they aim to provide value education. Document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the research. In the study; activities in a geography textbook at each grade level prepared within the scope of the 2005 and 2017 Geography Lesson Curriculum were examined. In the study, a total of 8 geography textbooks were examined. The activities in the geography textbooks prepared with the 2005 Geography Curriculum are rather aimed at gaining the values of responsibility and sensitivity. However, it was found that the values in the activities in the 9th, 10th and 11th grade textbooks prepared with the 2005 Geography Curriculum were aimed to be acquired according to the value explanation approach, but the values in the activities in the 12th grade textbook were aimed to be gained according to the value suggestion approach. It was intended to gain the values of responsibility and self-control rather than the values in the activities in the geography textbooks prepared with the 2017 Geography Curriculum. It has been determined that the values in the activities in the 9th, 10th and 11th grade textbooks prepared with the 2017 Geography Lesson Curriculum were intended to be acquired according to the value-inducing approach. On the other hand, in the 12th grade textbook, it was determined that the values were aimed to be gained according to the value explanation approach.

Keywords: Secondary Education, Geography, Textbooks, Values Education, Value Education Approaches

* Bu makale; 27.08.2019 tarihinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde kabul edilen "Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri" adlı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

İnsanlar; yaşadığı çevreyi tanımayı, çevresinden yararlanmayı, doğal ve beşerî tehlikelere karşı önlem almayı zamanla öğrenmişlerdir. Yaşanılan coğrafya, insanların farklı bilgiler ve tecrübeler elde etmesini sağlamıştır. Zamanla farklı dil, din, müzik, yemek, eğlence kalıpları ortaya çıkmıştır. Aynı dili konuşan, aynı müziği dinleyip eğlenen ve sadece aynı coğrafyada yaşadığı için değil, ortak bir yaşam paylaşımının yapıldığı toplumlar ortaya çıkmıştır. Elde edilen ortak duygular, zamanla yeni nesillere aktarılarak toplumsal değer ve normlar ortaya çıkmıştır. Değer ve normların aktarımı aile ile başlayıp, kişinin etkileşim halinde olduğu bütün çevresi ile gelişmektedir.

Türkiye farklı kültürler ve değerler mozaiği bir ülkedir. Anadolu çeşitli medeniyetlerin değer birikimiyle sevginin, saygının, misafirperverliğin, hoşgörünün, vatanseverliğin, yardımlaşmanın sentezlendiği bir coğrafya haline gelmiştir. Ancak günümüzde sosyoekonomik yapının değişmesi, şehirselleşmenin yaygınlaşması ve teknolojik gelişmelerle beraber bazı değerler unutulmaya başlamıştır. Özellikle genç bireylerin ailelerinden, sosyal çevrelerinden uzaklaşmasıyla beraber değer yargılarında değişimler meydana gelmeye başlamıştır. Bu nedenle değer eğitimi bir ihtiyaç olmaktan çıkarak adeta bir zorunluluk olarak görülmeye başlamıştır.

Günümüzde küreselleşme; siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda pek çok gelişmeye imkân sağlarken bir taraftan da toplumsal yapıyı tehdit eden sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle değerler eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eder. Davranışları yargılamaya yarayan, bireyin tercihlerini, isteklerini, arzu edilen veya edilmeyen durumları belirler. Değerler değişime açık yapılardır. Zamanla ortaya çıkan gereksinimleri karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler meydana gelmektedir (Genç ve Eryaman, 2008, s. 90).

Değerlerle ilgili farkı tanımlar bulunmakla beraber tanımların ortak noktaları bulunmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden, hayatı şekillendirici, yönlendirici ve toplumu toplum yapan argümanları bir arada tutan bağlar ve bağlantılar şeklinde tanımlanabilir. İnsanların davranış, eylem, düşünce ve faaliyetlerinin şekillenmesinde belirleyici unsurların başında değerler gelmektedir. Değerler insanların nasıl davranmaları gerektiği konusunda rehberlik etmektedir. Kimliğimizi ve kişiliğimizi şekillendirdiği gibi, toplumdaki uyum ve huzura zemin hazırlar. Sağlıklı değer eğitimi yoluyla demokratik, hoşgörü, duygudaşlık yeteneği yüksek, çalışkan, üretken, kendisine ve herkese saygı duyan bireyler yetiştirmek mümkündür (Turan ve Ulusoy, 2016, s. 273). Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018, s.5).

Değerler bir anlamda toplumun belkemiğini oluşturur. Değerlerini yitirmeye başlayan bir toplum zamanla toplum olmanın gerekliliği olan temel bağların zayıflaması sürecini yaşar. Değerlerin güç kazanması kişilerin değerlere anlam yüklemesi ile doğru orantılıdır. Değerlerin eğitim ortamında daha işlevsel hale getirilmesi, toplumsal yapının korunması ve geliştirilmesi adına önemli bir adımdır. Eğitim sistemimizin bir amacı da millî ve evrensel değerlerle bütünleşmiş davranışlara sahip nesiller yetiştirmektir.

Kişilerin değerleri benimsemesi, değerlerin kazanılmasında ve davranışa dönüştürülmesinde etkili olmaktadır. İnsan hayatının neredeyse tamamında devam eden bu değer kazanma ya da kazandırma süreçlerinin bütününe *değer eğitimi* denir (Yaman, 2012, s. 18). Değerler eğitimi, gençlerin ya da diğer bireylerin karakterli bir yaşam sürmesi ve yaşadıkları yaşamdan memnun kalması sağlanarak toplumun iyiliğine katkıda bulunmaktır (Ekşi ve Katılmış, 2016, s. 13).

Değerler eğitimi aileden başlayarak öğrencilerin zamanlarının büyük bir kısmını geçirdiği okul ortamında daha fazla önem kazanmaktadır. Okullardaki değerler eğitimi; öğretim programlarıyla açık ve örtük olmak üzere planlı bir şekilde verilmektedir. Okullar değerler eğitiminde anahtar görevi üstlenmiştir. Bu nedenle okulların neyin doğru neyin yanlış olduğunu öğretmesi beklenmektedir. Bu nedenle eğitim-öğretim toplumsal olarak kabul gören temel değerleri destekleme üzerine kurulmaktadır. Ancak değerlerin sadece okul ortamlarda öğretilmesi yeterli görülmemektedir (Çengelci, 2010, s.7).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Millî Eğitim Bakanlığı daha mutlu bir toplum oluşturmak için değer eğitime ağırlık verecek çalışmalarını hızlandırmıştır. Bakanlık 15 Şubat 1943'te gençlere kuvvetli ve esaslı bir lâik ahlâk eğitimi vermek için II. Maarif Şurası'nı toplamıştır. Dönemin eğitimcileri bu çalışmayı yeterli görmedikleri için eleştirmişlerdir (Kılıç, 2007, s. 664). 1924, 1926, 1936, 1948 ve 1962 müfredat programlarında vurgulanan niteliklerde Cumhuriyet ilkelerine bağlı, hak ve sorumluluk temelli anayasal “yurttaşlık”, “vatandaşlık” kavramına odaklanılmıştır (Aslan, 2011; Ersoy, 2019, s. 182).

1990'lı yıllarda ise değerler eğitime olan ilgi artmıştır. İntiharlar, madde bağımlılıkları, boşanma oranlarının artması, sosyal alandaki çöküş, ahlak ve değerler eğitimi tekrar gündeme getirmiştir. Eğitim bilimciler, aileler ve toplum liderleri bu olumsuzluklar karşısında okullarda değer eğitimi gündeme getirmeye başlamışlardır (Tokdemir, 2007, s. 37). Türkiye’de değer ve değerler eğitime yönelik bilimsel çalışmalarda 2000’li yıllardan sonra artış yaşanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının ilk ve ortaöğretim programlarının genel amaçlarında değerler eğitime yönelik yapılan vurgularda dikkat çekici artış görülmektedir.

İyi karaktere sahip insanların yetişmesi kendiliğinden oluşmamaktadır. Ortak değerleri bireylere kazandırmak ise öğretim programında ve dolayısıyla bu programa göre hazırlanmış ders kitaplarında ortak değerlerin yer almasıyla mümkündür. Bu bağlamda toplumun devamlılığını sağlamadaki katkısı bile tek başına, değerlerin eğitimdeki önemini ortaya koymaktadır (Şen, 2007; Ersoy ve Şahin, 2012, s.1535-1536).

Coğrafya gerek yapısı gerekse içerisinde barındırdığı konular itibariyle değerlerle yakından ilişkisi bulunmaktadır. Değerlerin bireylere kazandırılmasında; insanlığın ortak değerleri, milli değerler ve miras, doğal ortam, insan-çevre etkileşimi, doğal kaynaklar ve kullanımı gibi toplumun her ferdini ilgilendiren ortak temaların eğitim sürecinde vurgulanmasıyla mümkündür. Bu temalara ilişkin değerlerin öğrencilere kazandırılmasında coğrafya derslerinin rolü ve önemi büyüktür (Değirmenci, 2018:444). Değerlerin kazandırılmasında sözel ifade ve telkinlerden çok değer eğitimi yaklaşımlarının önemli olduğu düşünüldüğünde, incelenen coğrafya dersi öğretim programları ve bu programlar çerçevesinde hazırlanmış ders kitaplarında değerlerin bireylere nasıl kazandırılacağı ile ilgili yeterli açıklamalara ve uygulama örneklerine yer verilmemesi bu çalışmayı gerekli kıldığı düşünülmektedir.

2. PROBLEM DURUMU

21. yüzyılda değişim ve gelişimin hızlı yaşanması eğitimde ve sosyal yaşamda önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Teknolojik gelişmeler sosyal hayatta toplumsal yapı ve bağların çözülmesine neden olmaktadır. Teknolojik gelişmelerin sadece insan yaşamını kolaylaştıran yönü ele alınırken, toplumsal yapının temelini oluşturan değerlerdeki erozyon göz ardı edilmektedir. Toplumları derinden sarsan sosyal ve kültürel yozlaşmanın gittikçe artması beraberinde araştırılması gereken yeni sorunlar yaratmaktadır.

Bu araştırma; 2005 ve 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programları çerçevesinde hazırlanan coğrafya ders kitaplarında değer eğitimi için hazırlanmış etkinliklerin hangi değerler eğitimi yaklaşımlarıyla kazandırılmaya çalışıldığını ortaya koymaktadır. Öğretim programları öğrencilere kazandırılması istenen yaşantıların bütünü oluşturur ve adeta yol haritası görevi görür. Coğrafya Dersi Öğretim Programlarında, program kapsamında hangi değerlerin kazandırılacağı belirtilmiştir. Ancak Coğrafya Dersi Öğretim Programlarında değerler eğitiminin hangi değer yaklaşımları ile yapılacağına dair net açıklamalar yer almamaktadır. Bu durum; 2005 ve 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programlarıyla hazırlanan coğrafya ders kitaplarındaki etkinliklerde yer alan değerlerin hangi değerler eğitimi yaklaşımlarına göre hazırlandığı ve değerler eğitime katkılarının belirlenmesi düşüncesi araştırmanın problemi olarak belirlenmiştir.

3. ÇALIŞMANIN AMACI, YÖNTEM VE ÖRNEKLEM

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim coğrafya ders kitaplarında değer eğitimi yaklaşımlarının kullanım oranlarını ortaya koymak, 2005 ve 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanmış coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin hangi değer eğitimi yaklaşımlarına göre düzenlendiğini tespit etmek ve bu çerçevede her iki Program kitaplarının karşılaştırmasını yapmaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır.

Bu çerçevede çalışmanın değerler ve değerler eğitimi üzerine yapılacak yeni çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın, 2005 ve 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programlarına göre hazırlanmış Coğrafya ders kitaplarının değerler öğretiminde kullandıkları etkinliklerin hangi değer eğitimi yaklaşımlarına göre düzenlendiğini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Araştırma örneklemini ise 2016-2017 eğitim öğretim yılı ile 2017-2018 eğitim öğretim yılında Şanlıurfa ilinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarında okutulan sınıf seviyelerine göre birer adet olmak üzere toplam 8 adet coğrafya ders kitabı oluşturmaktadır (Tablo 1).

4. VERİLERİN KAYNAĞI, TOPLANMASI VE ANALİZİ

Bu araştırmanın veri kaynağını Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı onayından geçen ve anılan öğretim yıllarında okutulmasına karar verilen 8 adet coğrafya ders kitabı oluşturmaktadır. Öncelikle coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin niceliksel tespiti yoluna gidilmiştir. Değer eğitimi içerikli etkinliklerde yer alan değerlerin hangi değer eğitimi yaklaşımı ile kazandırılmaya çalışıldığı tablolar halinde gösterilmiştir.

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış ders kitaplarının, ders kitabı olarak okutulduğu 2016-2017 öğretim yılında her sınıf seviyesinde bir ve toplamda 4 adet ders kitabı inceleme kapsamına alınmıştır. 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış ders kitaplarının, ders kitabı olarak okutulduğu 2018-2019 öğretim yılında her sınıf seviyesinde bir ve toplamda 4 adet ders kitabı inceleme kapsamına alınmıştır. 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programıyla hazırlanmış ve araştırma kapsamında incelenen coğrafya ders kitapları Tablo 1’de ve 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programına göre hazırlanmış ve inceleme kapsamına alınan coğrafya ders kitapları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 1: Araştırma Kapsamında İncelenen Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitapları (2005 Programı)

Ders Kitabının Adı	Yazarları	Editör	Yayınevi	Yayın Yılı
Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 9	Gülten TEKBAŞ Asım EKİZ Yusuf AYDIN	Mehmet Baran AYDIN	GÜN	2016
Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 10	Oğuz KIRDAR	Yeliz KAMIŞ	DIKEY	2016
Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 11	Abdulcebbar GÜLTEPE Burhan GÜNCEGÖRÜ Sunay KILIÇARSLAN Abdullah PURAL Ahmet AYDIN Belgin TUROĞLU Demet YILDIRIM Hacı Murat GÖRER Sema ZEYTÇİOĞLU	Orhan GÜRBÜZ	MEB	2016
Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 12	Abdulcebbar GÜLTEPE Burhan GÜNCEGÖRÜ Sunay KILIÇARSLAN Abdullah PURAL Ahmet AYDIN Belgin TUROĞLU Demet YILDIRIM Hacı Murat GÖRER Sema ZEYTÇİOĞLU Demet QUELLIER	Orhan GÜRBÜZ	MEB	2016

Coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinlikler, değerler eğitimi yaklaşımlarına göre sınıflandırılmıştır. Ders kitaplarında her bir değer eğitimi yaklaşımına kaç adet etkinlikte yer verildiği belirlenmiştir. Belirlenen değer eğitimi yaklaşımları niceliksel olarak tablolar halinde sunulmuştur. Elde edilen sonuçlar coğrafya ders kitaplarında hangi değer eğitimi yaklaşımlarına daha fazla yer verildiği ya da yer verilmediğini ortaya koymuş ve buradan hareketle çeşitli değerlendirmelerde bulunulmuştur. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi aracılığıyla çözümlenmiştir.

Tablo 2: Araştırma Kapsamında İncelenen Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitapları (2017 Programı)

Ders Kitabının Adı	Yazarları	Editör	Yayınevi	Yayın Yılı
Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 9	Alper SOYATLAR, Bülent AKÇA, Halil KOŞAR, İsmail SOLAK, Mehmet KARAGÖZ	Bülent AKÇA	MEB	2018
Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 10	Kenan TÜRKEZ, Mutlu KARAKOÇ, Nurullah BALŞEN, Tolga PEKTAŞ, İsmail ÖZDOĞAN	Prof. Dr. Serhat ZAMAN	MEB	2018
Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 11	Kenan TÜRKEZ, Mutlu KARAKOÇ, Nurullah BALŞEN, Tolga PEKTAŞ	Prof. Dr. Serhat ZAMAN	MEB	2018
Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 12	Cem ERDEBİL, Raşit DÜZGÜN, Ramazan BIÇAKLI, Zübeyde GÜZEL, Emine BOZBIYIK	Prof. Dr. Cemalettin ŞAHİN, Ar. Gör. Ahmet Emrah SİYAVUŞ	MEB	2018

5. 2005 VE 2017 COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN DEĞERLER

2017 yılı içerisinde ülkemizde ders programlarında tekrardan bir yenilenme hareketi yaşanmış ve yenilenen programlar içerisinde coğrafya öğretim programı da yerini almıştır. Yenilenen coğrafya öğretim programı değerler eğitimi açısından incelendiğinde daha önceki programa (2005) göre değerlere daha fazla yer vermiş ve öğrenme sürecinin değer odaklı olması gerektiğine vurgu yaparak, farklı değer türlerini ayrı ayrı tanımlamıştır. Bununla birlikte hangi değerlerin hangi kazanımlarda kazandırılabilmesine dair açıklamalara da yer verilmiştir. 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programının birçok yeniliği de beraberinde getirdiği görülmektedir. Burada en dikkat çekici yenilik ise programda değerlerin daha ayrıntılı olarak ele alınması ve değerlere ilişkin bazı tutum ve davranışların belirtilmesidir (Değirmenci, 2018:434-441). Buna karşın 2005 programında hangi kazanımlarda öğrencilere ne tür değerlerin kazandırılabilmesine dair yeterli düzeyde açıklama bulunmamaktadır.

2017 Programında, daha önceki öğretim programlarından farklı olarak, kazanım-değer ilişkisi kurulmuş ve kazanım-değer ilişkilendirilmiştir. Böylece, 2005 programından itibaren, kazanımlara uygun değer ve tutum belirleme konusundaki kararın öğretmenlere bırakılması konusu yerini kazanım-değer ilişkilendirmesine bırakmıştır. Programda, değer eğitimi yoluyla; coğrafyanın konusunu oluşturan mekân ve mekâna ait özelliklerin korunması, yaşatılması ve geliştirilmesine hizmet edecek; vatani sevme, koruma gibi vatan bilincini oluşturan duyguları destekleyecek çalışmalar yapılması beklenmektedir (Demiralp, 2017, s. 532-537).

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programında sevgi, saygı, sabır, adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olmak üzere 10 adet değer yer almaktadır. Daha önce sadece Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer verilen değerlere, yenilenen öğretim programı ile yıllık planlarda kazanımlar içerisinde yer vermeye başlanmıştır. Tablo 3'te tüm sınıf seviyelerine göre değerlerin dağılışı görülmektedir. En fazla değer 10. ve 11. sınıflarda yer alırken, en az değer ise 9. sınıfta yer almıştır. Programda en fazla kazanımlarla ilişkilendirilen "sorumluluk" değeri iken, bunu "öz denetim" değeri izlemiştir. Programda en az kazanımlarla ilişkilendirilen değerler ise sırasıyla "adalet", "dostluk", "dürüstlük", "sabır" ve "saygı" dır.

Tablo 3: 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programında Sınıf Düzeylerine Göre Değerlerin Dağılışı

Değerler	Sınıf Düzeyleri				
	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Toplam
Adalet	-	-	-	1	1
Dostluk	-	1	-	-	1
Dürüstlük	-	-	-	1	1
Öz Denetim	2	-	2	1	5
Sabır	-	1	-	-	1
Saygı	-	1	1	-	2
Sevgi	2	-	1	1	4
Sorumluluk	-	3	3	2	6
Vatanseverlik	-	-	2	2	4
Yardımseverlik	1	3	-	-	4
Toplam	5	9	9	8	31

Kaynak: Değirmenci, 2018: 441

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan değerler, Coğrafya dersi tüm sınıflar kazanımları kapsamında 31 adet kazanımla yer almıştır. Böylece Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan değerlerin, coğrafya dersi yıllık plan kazanımlarında yer alması, değer eğitiminin planlı ve standart olarak yapılmasını sağlamak amacıyla güdülmektedir. Bu yönüyle değer eğitimi açısından 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programının 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programından farklılaştığı görülür.

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alıp, değişen öğretim programında yer almayan değerler şunlardır: bilimsellik, hoşgörü, estetik, barış, dayanışma ve duyarlılıktır. 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile coğrafya derslerinde sabır, öz denetim, yardımseverlik, adalet, dostluk, dürüstlük gibi yeni değerlerin eğitimi başlamış oldu. Tablo 4'te 2005 ve 2017 Coğrafya Dersi Programlarında yer alan değerler ile yeni eklenen değerler sunulmuştur. 2005 ve 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programlarında "sevgi", "saygı", "sorumluluk" ve "vatanseverlik" değerleri kazandırılması istenen ortak değerlerdir.

Tablo 4: 2005 ve 2017 Coğrafya Dersi Programlarında Yer Alan Değerler

Sıra No	2005 Programındaki Değerler	2017 Programındaki Değerler	2017 Programına Eklenen Yeni Değerler	2005 ve 2017 Programlarında Yer Alan Ortak Değerler
1	Dayanışma	Adalet	Dürüstlük	Sorumluluk
2	Bilimsellik	Dostluk	Özdenetim	Sevgi
3	Barış	Özdenetim	Dostluk	Saygı
4	Estetik	Sabır	Yardımseverlik	Vatanseverlik
5	<i>Sorumluluk</i>	Yardımseverlik	Sabır	
6	Duyarlılık	<i>Saygı</i>	Adalet	
7	<i>Sevgi</i>	<i>Sevgi</i>		
8	<i>Saygı</i>	<i>Sorumluluk</i>		
9	Hoşgörü	<i>Vatanseverlik</i>		
10	<i>Vatanseverlik</i>	Dürüstlük		

Kaynak: MEB, 2018, s.14

Programda bu değerlerin birbirinden kopuk olmadığı, her birinin farklı birtakım değerleri de içinde barındırdığı ifade edilmektedir. Programda, değer odaklı öğretim yaklaşımı benimsenmiş gerçek hayat durumları, simülasyonlar ve rol oynamayı da içeren etkinlikler yoluyla değer öğretiminin yapılması önemsenmiştir. Değerlerin öğrencilere kazandırılabilmesi için eylem ve davranışlarla ilişkilendirilmesi vurgulanmıştır (MEB, 2018: 14).

Coğrafya dersi öğretim programı öğrenme öğretme sürecinde değerlerin kazandırılmasında, tutum ve davranışa dönüştürülmesinde dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde sıralamıştır (MEB, 2018, s. 15-16):

1. Değerler aktarılırken farklı değer eğitim yaklaşımları, yöntem ve tekniklerin kullanıldığı bir bakış açısı benimsenmelidir.
2. Öğrenme öğretme sürecinde değerler aktarılırken konu anlatımından ziyade öğrencilerin sorgulama, akıl yürütme, araştırma, yorum yapma, ilişkilendirme ve değerlendirme yapabilecekleri çalışmalara yer verilmelidir (MEB, 2018, s. 16).

6. DEĞER EĞİTİMİNDE YAKLAŞIMLAR

Değer eğitiminin nasıl yapılması gerektiğine yönelik çeşitli değer eğitimi yaklaşımları bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar, okulda değerlerin öğrencilere nasıl öğretileceği konusunda farklı seçenekler sunmaktadır.

Değerler eğitimi, eğitimin özü ve ruhudur. Ayrı bir program ya da konu alanı olarak görülmemelidir. Bu bakımdan okullar ve öğretmenler bu değerleri öğretim programlarının bütünleyici bir parçası olarak ele almalı ve uygun yaklaşımları kullanarak öğrencilerine kazandırmalıdır (MEB, 2018, s. 15). Değer eğitimi yaklaşımlarını kısa kısa tanımlamakta fayda bulunmaktadır.

6.1. Değer Telkini (Değerlerin Doğrudan Öğretimi) Yaklaşımı

İnsanların davranışlarını istenilen yönde geliştirmek amacıyla kullanıldığı bilinen en eski yöntemlerden biridir. Bireyin kendisinin değil, başkası tarafından sunulan değerleri doğrudan öğrenmesi esasına dayalıdır.

Değer telkini yaklaşımının amacı öğrencelere belirli değerlerin aşılması yoluyla bunların içselleştirilmesini sağlayarak, öğrencilerin sahip olduğu değerleri geliştirmek ve değiştirmektir (Yel ve Aladağ, 2009, s. 127). Bu yaklaşım değerlerin öğretimini ve istenilen davranışlar için tutarlı desteklerin sağlanmasını içerir. Bu yaklaşımın çıkış noktası, devamlı olarak değerlerin öğrencilere telkin edilmesidir. Bu yaklaşımla öğrenciler toplum tarafından seçilen belirli değerleri almaktadırlar. Öğrencilere; canlandırma, pekiştirme, buldurma ve oyunlarla rol yapma aracılığıyla arzu edilen değerler, değer telkini ile kazandırılmasına çalışılır (Okudan, 2010, s. 26).

Bu yaklaşımla öğrencilere neyin doğru, neyin yanlış olduğu söylenmektedir. Bu yaklaşımla tarihsel hikâyeler ve kurgusal ahlaki hikâyeler yoluyla değer telkini yapılabilmektedir. Öğrenciler kazandırılmak istenen değerlere uygun davranışlar sergilediğinde ödüllendirilmektedir (Türk, 2009, s. 13). Değer telkini yaklaşımı okulda ve okul dışında kullanılabilir bir yaklaşımdır. Değer telkini yaklaşımı öğretmen merkezli bir yaklaşımdır. Öğretmen kazandırılmak istenen değeri doğrudan açıklar ve öğrencilerin doğrudan değerleri kabul etmeleri istenir. Ülkemizde derslik başına düşen öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle öğretmenlerin öğrencilerine ayırdığı zamanın kısalması bu yaklaşımın kullanımını sınırlandıran etkenler arasındadır. Bu yaklaşım kapsamında; örnek yaşam hikâyeleri, farklı etik ve ahlaki hikâyeler ve şiirler, türküler ve şarkılar, biyografiler, videolar, törenlere ve topluma hizmet etkinliklerine katılma ve yöresel oyunlar gibi farklı yöntem ve teknikler kullanılabilir (Yarar Kaptan, 2019:148-149).

6.2. Değer Açıklama (Değer Belirginleştirme) Yaklaşımı

Değer açıklama yaklaşımı öğrenci merkezli değer eğitimi yaklaşımları arasında yer alır. Eğitim-öğretim ortamında öğrencilere çeşitli değer seçenekleri sunulur, öğrenci değer seçiminde özgürdür ve kendi değerlerini özgürce seçer. Öğrencilerin seçtiği değere uygun davranışlardan hangilerinin ödüllendirilmesi gerektiğini fark etmesi için kendisine fırsatlar sunulur.

1960-1970 yıllarda bireyselliğin önem kazanmasıyla birlikte ortaya çıkan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda çocuklara bütün değerler öğretilmez. Çocukların kendi değerlerini açıklamalarına ve kendi değerlerinin farkına varmalarına yardım edilmesi tavsiye edilir (Ekşi ve Katılmış, 2016, s. 77). Değerleri açıklama yaklaşımı, değer telkini yaklaşımının aksine bireyin neye değer verip vermeyeceğini kendi edinimleri ile oluşturduğu sonuçlar arasından karar vermesi esasına dayanmaktadır.

Bu yaklaşım, bireyin kendi duyguları, inançları ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini belirlemesini ve hayat onuruna sahip olmasını kapsamaktadır. Hayat becerileri eğitimi olarak da bilinir. Değişen, gelişen dünyada öğrencilerin hayatının tümüne rehberlik edecek duyguları, bilgi ve becerileri öğrenmesine yardımcı olur (Aydın ve Gürler, 2012, s. 79).

Değer açıklama yaklaşımında öncelikle bir olay ya da konu ortaya atılır. Konuyu öğrenci, öğretmen, aile ya da başkası da ortaya koyabilir. Olay; aile, arkadaşlık, sevgi, sağlık, din ve çalışma hayatı gibi herhangi bir olayla ilgili olabilmektedir. Daha sonra öğretmen öğrencilerden olay hakkında düşünme, okuma, yazma gibi çeşitli etkinlikler yapmalarını isteyebilir. Öğretmen olay hakkında herkesin kendi değerlerini ve bakış açısını söylemesini isteyerek tartışma ortamını başlatır. Herkes olay hakkında kendi değerlerinin belirginleşen yönlerini açıklayarak süreç sonlandırılır (Tokdemir, 2007, s. 41).

Değer belirginleştirme yaklaşımının yapısı oldukça fazla sayıda yöntem ve teknik kullanımına uygundur. Bunlar arasında; rol oynama, drama, büyük ve küçük grup tartışmaları, biyografi, görüşme, film izleme, hikâyeler, şarkılar ve resimler, haber ve röportajlar, duyarlılık aktiviteleri sayılabilir (Yarar Kaptan, 2019:148-149).

6.3. Değer Analizi Yaklaşımı (Değer Çözümlemesi)

Değer analizi yaklaşımı; değer telkini yaklaşımı ve değer açıklama yaklaşımına göre daha komplike bir yaklaşımdır. Öğrenci değer analizi yaklaşımında problem çözme basamaklarıyla benzer aşamalar takip ederek değerlerini oluşturmaktadır. Bu yaklaşım temelinde öğrenci çevresindeki problemlere yönelik çözüm önerileri getirmektedir.

Değer öğretiminde bilimsel düşünme basamaklarının kullanılmasına vurgu yapan bir yaklaşım olmasından dolayı analitik ve rasyonel düşünme bu yaklaşımda merkeze alınmıştır. Değer analizi yaklaşımında öğrencilerin bir duruma yönelik olarak kendileri için en makul kararı alabilmelerini sağlayacak bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır (Ekşi ve Katılmış, 2011, s. 23-24). Bu yaklaşım aracılığı ile kullanılan öğretim metotları genellikle akılcı sınıf tartışmaları, sosyal değer problemlerinin bireysel ve grup çalışması, kütüphane ile alan araştırması etrafında toplanmaktadır. Bu yaklaşımda öğrenciler değerleri öğrenirken, kendilerine sunulan, önerilen değerleri öğrenmelerinin dışında, kendilerinin seçmiş oldukları değerleri öğrenmeleri esas amaçtır. Öğrenilecek değerleri seçerken akıl yürütme ve muhakeme süreçlerini kullanmış olurlar (Aslan, 2011, s. 14-15).

6.4. Ahlaki Muhakeme (Ahlaki ikilem) Yaklaşımı

Öğrencileri kendi değer seçimleri ve durumlarının sebepleri üzerine, sadece başkalarıyla paylaşmak için değil, aynı zamanda öğrencilerin muhakeme aşamalarındaki değişimi güçlendirmek için onları tartışmaya teşvik etmektir (Huitt, 2004; Başcı Namlı,2015, s.365).

Bu yaklaşım, üst düzey değer dizisine dayanan karmaşık ilişkiler geliştirmede öğrencilere yardım etmektedir. Öğrencilerin sadece nedenlerini başkalarıyla paylaşması değil, aynı zamanda öğrencilerin muhakeme düzeylerinde yaşanan değişimi desteklemek ve geliştirmektir. Öğrencilerin değerler ile ilgili seçimleri ve görüşleri nedenleriyle birlikte tartışmaya ve dikkatleri çekilmeye çalışılır (Aslan, 2011, s. 12).

Öğretmen öğrencilerin ahlaki gelişimini desteklemek için ahlaki ikilemlere ilişkin grup tartışmaları hazırlayabilir. İyi bir ikilem anlaşılır, basit, açık ve öğrencilerle ilgili olmalıdır. Öğretmenler ikilem durumunu tanıttıktan sonra öğrencilerin konudan uzaklaşmaması için tartışmayı kontrolü altında tutarak rehber durumunda olmalıdır. Öğretmen sorgulamadaki tutarsızlıklara dikkat çekebilir. Öğrencilerin ikilemleri yanıtlamalarına ve kendi konularının haklılığını açıklamalarına imkân sağlanmalıdır (Çengelci, 2010, s. 18). Değer öğretiminin ahlaki muhakeme yaklaşımı özelinde yapılması durumunda kullanılacak yöntem ve teknikler ise örnek olay ve tartışma yöntemleriyle birlikte farklı tartışma teknikleri kullanılabilir (Yarar Kaptan, 2019, s.158).

6.5. Eylem/Davranış Öğrenme Yaklaşımı

İnsanların davranışlarındaki değerleri örnek almaktadır. Eylem öğrenme yaklaşımı, öğrencinin değerleri davranışa dönüştürmesine odaklanmıştır. Eğer bir değer, kişinin davranışlarında gözlenmiyorsa söz konusu değer bir kıymeti ve önemi olmadığına inanılmaktadır (Huitt, 2004, s.8-10; Yiğittir ve Kaymakçı, 2012, s.52).

Eylem öğrenme yaklaşımı, öğreneni sosyal bir aktör olarak görmektedir. Öğrenen, belirlenen hedeflere ulaşmak için bilişsel düzeyini, öğrenim sürecini ve öğrenme kapasitesini kendine göre düzenleyebilir (Gombert, 1990, s.1). Eylem öğrenme yaklaşımı ile öğrencilerin, okul sınırları içerisinde ve okul dışında sosyal çalışmalar yapılarak öğrencinin kendi öğrenmeleri sağlanmaya çalışılır. Eylem öğrenme yaklaşımı çerçevesinde coğrafya dersi kapsamında arazi çalışmalarının planlanmasıyla öğrenciler sürece dâhil edilerek yaparak yaşayarak birincil elden değer öğrenmeleri sağlanır.

6.6. Gözlem Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı

Gözlem, öğrenmenin en temel ve en kestirme yoludur. Gözlem yoluyla bazen isteyerek bazen istemeyerek de öğrenme gerçekleşebilir. Öğrenciler okullarda öğretmenlerini rol model alabilir, rol

model olan öğretmenin davranışları öğrenciler tarafından gözlemlenerek öğrenilir. Değer eğitiminde gözlem yoluyla öğrenme önemli bir yere sahiptir. Öğrenciler ailelerinden, çevrelerinden, arkadaşlarından, öğretmenlerinden bazı davranışları gözlemleyerek öğrenir.

Değer eğitiminde öğrencilerin kendi tecrübe ve muhakemesini ön plana çıkaran öğrenmeleri içerisinde gözlem yoluyla öğrenme de yer alır. Öğrenci model aldığı kişilerin değer, davranış ve tutumlarını örnek alır. Kişi her gözlemlediğini davranışa dönüştürme, kendine mal etme yoluna gitmez. Ödüllendirilen ve sonucunda olumlu tepki gören davranış, tutum, eylemler örnek alınmaya daha uygundur. Anne- baba, toplum, medya hangi davranış, tutum ve değerleri takdir ederse, kabul görürse kişi onları yapmaya eğilim gösterir (Aydın ve Gürler, 2018, s. 90-91).

7. 2005 ve 2017 COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI COĞRAFYA DERS KİTAPLARININ DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

7.1. 9. Sınıf Ders Kitapları

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış, GÜN yayınevi tarafından basılan 9. sınıf coğrafya ders kitabında, değerlerin yer aldığı 161 adet etkinlik belirlenmiştir. Ders kitabında yer alan etkinliklerdeki değerlerin hangi değer eğitimi yaklaşımlarıyla değer eğitimi yapmayı amaçladığı Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5: 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Oransal (%) Dağılımı

Değer Yaklaşımı	Değer Eğitimi Yaklaşımı Sayısı	Toplam Etkinlik Sayısı	Yüzde (%)
Değer Açıklama	24	161	14,9
Değer Analizi	4	161	2,48
Ahlaki Muhakeme	8	161	4,96
Eylem Öğrenme	1	161	0,62
Gözlem Yoluyla Öğrenme	1	161	0,62
Değer Telkini	11	161	6,83
TOPLAM	49	161	30,43

Kaynak: Tekbaş, Ekiz ve Aydın, 2016

9. sınıf Coğrafya ders kitabı 4 üniteden (öğrenme alanından) oluşmaktadır. Bunlar; Doğal Sistemler, Beşeri Sistemler, Mekânsal Bir Sentez: Türkiye, Çevre ve Toplum. Bu ders kitabında 161 etkinliğe yer verilmiştir. Değer eğitimi yaklaşımları bağlamında Tablo 5 değerlendirildiğinde, 49 defa değer eğitimi yaklaşımına yer verildiği görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre; değer açıklama yaklaşımının 24 defa, değer telkini yaklaşımının 11 defa, ahlaki muhakeme yaklaşımının 8 defa, değer analizi yaklaşımının 4 defa, eylem öğrenme ve gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımının 1'er defa kullanıldığı belirlenmiştir. 9. sınıf coğrafya ders kitabında yer alan etkinliklerde daha çok değer açıklama yaklaşımıyla değer kazandırılmaya çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımı ve eylem öğrenme yaklaşımları ders kitabında yer alan etkinliklerde daha az sayıda yer verilmiştir. Bu sayının az olmasında, etkinlikler çerçevesinde öğrencilerin kendi değer öğrenmelerini sağlayacak arazi çalışmalarının yetersiz olmasıyla açıklanabilir. İncelenen 9. sınıf coğrafya ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarına yönelik etkinliklere az sayıda yer verildiği görülmektedir. Ders kitabı içerisinde yer alan etkinliklerin ders konularını bilişsel yeterlilikler çerçevesinde destekleyici nitelik taşıması, değer ve değer eğitimi yaklaşımları oranlarının düşük düzeyde kalmasına neden olmuştur.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış, MEB tarafından basılan 9. sınıf coğrafya ders kitabında değerlerin yer aldığı 292 adet etkinlik belirlenmiştir. Etkinliklerde verilen değerlerin hangi değer eğitimi yaklaşımlarıyla değer eğitimi yaptığı Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6: 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Oransal (%) Dağılımı

Değer Yaklaşımı	Değer Eğitimi Yaklaşımı Sayısı	Toplam Etkinlik Sayısı	Yüzde (%)
Değer Açıklama	5	292	1,71
Değer Analizi	4	292	1,36
Ahlaki Muhakeme	3	292	1,02
Eylem Öğrenme	4	292	1,36
Gözlem Yoluyla Öğrenme	4	292	1,36
Değer Telkini	17	292	5,82
TOPLAM	37	292	12,63

Kaynak: Soyatlar, Akça, Koşar, Solak ve Karagöz, 2018

9. sınıf ders kitabı 4 üniteden (öğrenme alanından) oluşmaktadır. Bunlar; Doğal Sistemler, Beşeri Sistemler, Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler, Çevre ve Toplum'dur.

9. sınıf coğrafya ders kitabında 292 etkinlik kapsamında yer verilen değer eğitimi yaklaşımlarının toplam etkinlik sayısına oranı % 12,63 olarak belirlenmiştir. 9. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerde değer telkini yaklaşımına (% 5,82) daha fazla yer verildiği görülmüştür. Toplamda değer açıklama yaklaşımına %1,71, ahlaki muhakeme yaklaşımına % 1,02, değer analizi yaklaşımına %1,36, eylem öğrenme yaklaşımına %1,36 ve gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımına %1,36 oranında yer verildiği tespit edilmiştir. 2017 programı kapsamında hazırlanan 9. sınıf coğrafya ders kitabında değer eğitim yaklaşımları ile değer kazandırma oranlarının çok düşük düzeyde kaldığı görülmektedir.

9. sınıf coğrafya ders kitabında yer alan etkinlikler öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin gelişimini çok fazla desteklemediği için ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımlarına çok az sayıda yer verildiği anlaşılmıştır. Öğrencilerin sınıf ortamı dışında gerçekleştirilebilecekleri uygulamaların çok sınırlı sayıda olması eylem öğrenme ve gözlem yoluyla öğrenme değer eğitimi yaklaşımlarının da az sayıda ders kitabına yansımaya yol açmıştır.

7.2. 10. Sınıf Ders Kitapları

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış ve Dikey Yayınevi tarafından basılan 10. sınıf coğrafya ders kitabında değerlerin yer aldığı 193 adet etkinlik belirlenmiştir. Ders kitabında yer alan etkinliklerdeki değerlerin hangi değer eğitimi yaklaşımlarıyla değer eğitimi yaptığı Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7: 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Oransal (%) Dağılımı

Değer Yaklaşımı	Değer Eğitimi Yaklaşımı Sayısı	Toplam Etkinlik Sayısı	Yüzde (%)
Değer Açıklama	24	193	12,43
Değer Analizi	9	193	4,66
Ahlaki Muhakeme	9	193	4,66
Eylem Öğrenme	13	193	6,73
Gözlem Yoluyla Öğrenme	15	193	7,77
Değer Telkini	15	193	7,77
TOPLAM	85	193	44,04

Kaynak: Kırdar, 2016

10. sınıf ders kitabı 5 üniteden (öğrenme alanından) oluşmaktadır. 10. sınıf coğrafya ders kitabında 193 etkinlik kapsamında yer verilen değer eğitimi yaklaşımlarının toplam etkinlik sayısına oranı % 44,04'tür. 10. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerdeki değerlerin hemen hemen yarısı değer eğitimi yaklaşımları dikkate alınarak hazırlandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Değer açıklama yaklaşımına % 12,43, gözlem yoluyla öğrenme ve değer telkini yaklaşımına %7,77, eylem öğrenme yaklaşımına % 6,73, değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımına % 4,66 oranında yer verilmiştir. 10. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerin daha çok değer açıklama yaklaşımı ile değerleri kazandırmada kullanıldığı görülmüştür. Değer analizi ve ahlaki muhakeme değer eğitimi yaklaşımlarının düşük olmasında; ders kitabında yer alan etkinliklerin öğrencilerin eleştirel bakış açısı getirebilecekleri şekilde düzenlenmemiş olması ve öğrencilerin çözüm önerileri getirebilecekleri problem çözmeye dayalı etkinliklerinin yer almaması etkilidir.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programına göre hazırlanmış ve MEB tarafından basılan 10. sınıf coğrafya ders kitabında yer alan etkinliklerdeki değerlerin hangi değer eğitimi yaklaşımlarıyla değer eğitimi yaptığı Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8: 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Değer Eğitimi Yaklaşımları Oransal (%) Dağılımı

Değer Yaklaşımı	Değer Eğitimi Yaklaşımı Sayısı	Toplam Etkinlik Sayısı	Yüzde (%)
Değer Açıklama	4	261	1,53
Değer Analizi	1	261	0,38
Ahlaki Muhakeme	3	261	1,14
Eylem Değer	6	261	2,29
Gözlem Yoluyla Öğrenme	6	261	2,29
Değer Telkin	26	261	9,96
TOPLAM	46	261	17,59

Kaynak: Türkez, Karakoç, Balşen, Pektaş ve Özdoğan, 2018

10. sınıf ders kitabı 4 üniteden (öğrenme alanından) oluşmaktadır. 10. sınıf coğrafya ders kitabında 261 etkinlik kapsamında yer verilen değer eğitimi yaklaşımlarının toplam etkinlik sayısına oranı % 17,59 olarak belirlenmiştir. 10. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerde; değer açıklama yaklaşımı % 1,53, değer telkini yaklaşımı %9,96, eylem öğrenme yaklaşımı % 2,29, değer analizi yaklaşımı % 0,38, ahlaki muhakeme yaklaşımı % 1,14 ve gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımı %2,29 oranlarında yer almıştır. 10. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerde verilen değerlerin kazandırılmasında değer telkini yaklaşımının oransal olarak daha yüksek oranda yer verildiği görülmektedir. Fakat 10. sınıf coğrafya ders kitabının değer eğitimi yaklaşımları ile değer kazandırma oranının çok düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitabında yer alan etkinliklerin değer kazandırma amacıyla değil de, öğrencilerin bilişsel kazanımlarını artırmaya yönelik etkinlikler olduğu belirlenmiştir.

7.3. 11. Sınıf Ders Kitapları

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış ve MEB tarafından basılan 11. sınıf coğrafya ders kitabında değerlerin yer aldığı 140 adet etkinlik belirlenmiştir. Ders kitabında yer alan etkinliklerin hangi değer eğitimi yaklaşımlarıyla değer eğitimi yaptığı Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9: 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Oransal (%) Dağılımı

Değer Yaklaşımı	Değer Eğitimi Yaklaşımı Sayısı	Toplam Etkinlik Sayısı	Yüzde (%)
Değer Açıklama	45	234	19,23
Değer Analizi	21	234	8,97
Ahlaki Muhakeme	16	234	6,84
Eylem Öğrenme	7	234	3,0
Gözlem Yoluyla Öğrenme	8	234	3,41
Değer Telkini	43	234	18,38
TOPLAM	140	234	59,8

Kaynak: Gültepe ve Diğerleri, 2016

11. sınıf coğrafya ders kitabı 5 üniteden (öğrenme alanından) oluşmaktadır. 11. sınıf coğrafya ders kitabında 234 etkinlik kapsamında yer verilen değer eğitimi yaklaşımlarının toplam etkinlik sayısına oranı yaklaşık % 60’tır. 11. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerin yarısından fazlasının değer eğitimi yaklaşımları dikkate alınarak hazırlandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Değer açıklama yaklaşımı % 19,23, değer telkini yaklaşımı % 18,38, değer analizi yaklaşımı % 8,97, ahlaki muhakeme yaklaşımı % 6,84, gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımı % 3,41 ve eylem öğrenme yaklaşımı % 3 oranında yer aldığı belirlenmiştir. 11. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerin daha çok değer açıklama ve değer telkini yaklaşımı ile değerlere ilişkin kazanımlar oluşturmayı amaçladığı görülmektedir. Etkinlikler arasında öğrencilerin sınıf dışında değer kazanımlarına katkı sağlayacak uygulamalı etkinliklerin yer almaması nedeniyle eylem öğrenme ve gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımlarının oldukça düşük oranda yer verilmelerine yol açmıştır. Ayrıca 11. sınıf coğrafya ders kitabında değer analizi yaklaşımı ile değer kazandırma eğiliminin de yüksek oranda ders kitabına yansıdığı görülmektedir. Bu noktada öğrencilerin çevrelerindeki sorunlara çözüm önerileri getirebilecekleri etkinliklerin yer alması etkili olmuştur. Tablo 9’da görüldüğü üzere 11. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımlarını daha

fazla kullanarak programda yer alan değerleri kazandırmada araç olarak kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı çerçevesinde hazırlanmış ve MEB tarafından yayımlanan 11. sınıf coğrafya ders kitabında yer alan değer eğitimi yaklaşımlarının oransal dağılımı Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10: 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Oransal (%) Dağılımı

Değer Yaklaşımı	Değer Eğitimi Yaklaşımı Sayısı	Toplam Etkinlik Sayısı	Yüzde (%)
Değer Açıklama	4	229	1,74
Değer Analizi	1	229	0,43
Ahlaki Muhakeme	2	229	0,87
Eylem Öğrenme	3	229	1,31
Gözlem Yoluyla Öğrenme	5	229	2,18
Değer Telkini	32	229	13,97
TOPLAM	47	229	20,52

Kaynak: Türkez, Karakoç, Balşen ve Pektaş, 2018

11. sınıf coğrafya ders kitabı 4 üniteden (öğrenme alanından) oluşmaktadır. 11. sınıf coğrafya ders kitabında 229 etkinlik kapsamında yer verilen değer eğitimi yaklaşımlarının toplam etkinlik sayısına oranı % 20,52'dir. 11. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerde; değer açıklama yaklaşımı % 1,74, değer telkini yaklaşımı %13,97, eylem öğrenme yaklaşımı %1,31, değer analizi yaklaşımı % 0,43, ahlaki muhakeme yaklaşımı % 0,87 ve gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımı ise %2,18 oranlarında yer verildiği görülmektedir. Öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal öğrenmelerinin arttığı 11. sınıf seviyesinde değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarının düşük seviyede olması değer eğitimi açısından bir eksiklik olarak görülmektedir.

7.4. 12. Sınıf Ders Kitapları

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış ve MEB tarafından basılan 12. sınıf coğrafya ders kitabında yer alan değer eğitimi yaklaşımlarının oransal dağılımı Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11: 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Oransal (%) Dağılımı

Değer Yaklaşımı	Değer Eğitimi Yaklaşımı Sayısı	Toplam Etkinlik Sayısı	Yüzde (%)
Değer Açıklama	24	234	10,25
Değer Analizi	18	234	7,69
Ahlaki Muhakeme	3	234	1,28
Eylem Öğrenme	2	234	0,85
Gözlem Yoluyla Öğrenme	4	234	1,7
Değer Telkini	65	234	27,77
TOPLAM	116	234	49,57

Kaynak: Gültepe ve Diğerleri, 2016

12. sınıf coğrafya ders kitabında 234 etkinlik kapsamında yer verilen değer eğitimi yaklaşımlarının toplam etkinlik sayısına oranı % 49,57'dir. 12. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerin yarısına yakını, değer eğitimi yaklaşımlarının dikkate alınarak hazırlandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Değer açıklama yaklaşımı % 10,25, değer telkini yaklaşımı %27,77, eylem öğrenme yaklaşımı % 0,85, değer analizi yaklaşımı % 7,69, ahlaki muhakeme yaklaşımı % 1,28 ve gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımı %1,7 oranında yer verildiği görülmektedir. 12. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerde kazandırılmak istenen değerleri vurgulayan ifadelerin fazla olması değer kazandırmada değer telkini yaklaşımının önemli bir orana sahip olmasına yol açmıştır. 12. sınıf coğrafya ders kitabında Beşeri Sistemler, Çevre ve Toplum konularının ağırlıkta olması ve öğrencilerin çevresel ve toplumsal konulara yönelik duyarlılıklarının artması nedeniyle değer analizi ve ahlaki muhakeme değer eğitimi yaklaşımlarını öne çıkaran değerler eğitiminin ağırlık kazanması gerektiği görüşündeyiz.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programına göre hazırlanmış ve MEB tarafından yayımlanmış 12. sınıf coğrafya ders kitabında yer alan değer eğitimi yaklaşımlarının oransal dağılımı Tablo 12'de görülmektedir.

Tablo 12: 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Oransal (%) Dağılımı

Değer Yaklaşımı	Değer Eğitimi Yaklaşımı Sayısı	Toplam Etkinlik Sayısı	Yüzde (%)
Değer Açıklama	15	162	9,25
Değer Analizi	6	162	3,7
Ahlaki Muhakeme	11	162	6,79
Eylem Öğrenme	3	162	1,85
Gözlem Yoluyla Öğrenme	3	162	1,85
Değer Telkini	12	162	7,4
TOPLAM	50	162	30,86

Kaynak: Erdebil, Düzgün, Bıçaklı, Güzel ve Bozbıyık, 2018

12. sınıf coğrafya ders kitabında 162 etkinlik kapsamında yer verilen değer eğitimi yaklaşımlarının toplam etkinlik sayısına oranı % 30,86'dır. 12. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerde; değer açıklama yaklaşımının %9,25, değer telkini yaklaşımının %7,4, eylem öğrenme yaklaşımının %1,85, değer analizi yaklaşımının % 3,7, ahlaki muhakeme yaklaşımının % 6,79 ve gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımının ise %1,85 oranında yer verilmiştir. 12. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerde değer kazandırmada değer açıklama yaklaşımının diğer değer eğitimi yaklaşımlarına göre oransal değerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarındaki etkinliklerde yer verilen değer eğitimi yaklaşımları sınıf seviyelerine göre incelendiğinde; 9. sınıf ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarının etkinlik sayısının yaklaşık 1/3'ünde (%30) yer aldığı, 10. sınıf ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarının etkinliklerin % 44,04'ünde yer aldığı, 11. sınıf ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarının etkinlik sayısının yarısından fazlasında (%59,82) bulunduğu, 12. sınıf ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarının etkinliklerin yarısına yakınında (% 49,57) olduğu tespit edilmiştir.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarındaki etkinliklerde yer verilen değer eğitimi yaklaşımları sınıf seviyelerine göre incelendiğinde; 9. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerin %12,63'ünde, 10. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerin % 17,59'unda, 11. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerin %20,52'sinde ve 12. sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerin % 30,86'sında değer eğitimi yaklaşımlarına yer verilmiştir.

8. TARTIŞMA

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanan coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin daha çok değer açıklama yaklaşımına göre değer öğretimini amaçladığı sonucuna ulaşılmıştır. 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanan coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin daha çok değer telkini yaklaşımına göre hazırlandığı tespit edilmiştir.

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanan coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin %50'sinde değer eğitimi yaklaşımlarına yer verildiği ancak 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanan coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin %20'sinde değer eğitimi yaklaşımlarına yer verildiği belirlenmiştir. 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanan coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinlikler, değer açıklama yaklaşımı ile öğrencilerin kendi değerlerini oluşturmalarını sağlarken, 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanan coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinlikler, değer telkini yaklaşımı ile değerleri öğrencilere doğrudan kazandırması yönüyle farklılaşmaktadır.

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin, değer eğitimi yaklaşımlarına yer verme durumları incelendiğinde; 9. sınıf ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarının 161 etkinlikte 49 defa, 10. sınıf ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarının 193 etkinlik içerisinde 85 defa, 11. sınıf ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarının 234 etkinlik çerçevesinde 140 defa, 12. sınıf ders kitabında değer yaklaşımlarının 234 etkinlik kapsamında 116 defa verildiği anlaşılmaktadır. Bu bulgular; Yiğittir ve Kaymakçı'nın (2012) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Uygulama Kılavuzunda Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi adlı çalışmasındaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Yiğittir ve Kaymakçı'nın araştırmasında kılavuz kitaplarda yer alan 244 etkinlikten 98'inde (%40.2) değer eğitimi yaklaşımlarına yer verildiğini tespit

etmiştir. Değer eğitimi yaklaşımlarının 4. sınıfta 17 (%26.6) defa, 5. sınıfta 14 (%25.5) kez, 6. sınıfta 31 (%51.7) defa ve 7. sınıfta 36 (%55.4) defa kullanıldığı tespit edilmiştir.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin, değer eğitimi yaklaşımlarına yer verilme durumlarına bakıldığında, 9. sınıf ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarının 292 etkinlik içerisinde 37 defa (%12,63), 10. sınıf ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarının 261 etkinlik içerisinde 46 defa (%17,59) yer verildiği belirlenmiştir. 11. sınıf ders kitabında değer eğitimi yaklaşımlarının 229 etkinlik içerisinde 47 defa (%20,52), 12. sınıf ders kitabında ise değer eğitimi yaklaşımlarının 162 etkinlik içerisinde 50 defa (%30,86) yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. 2017 öğretim programı ile ders kitaplarındaki etkinliklerde yer alan değer eğitimi yaklaşımlarında önemli düzeyde azalma olduğu tespit edilmiştir. Başaka bir ifadeyle 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin değer kazandırmada, değer eğitim yaklaşımlarına başvurma sayısının azaldığı sonucuna varılabilir.

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarında değer eğitimi yaklaşımları açısından en fazla kullanılan değer eğitimi yaklaşımı 9, 10 ve 11. sınıflarda değer açıklama yaklaşımı iken, 12. sınıfta değer telkini yaklaşımı olduğu dikkati çeker. 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarında değer eğitimi yaklaşımları açısından en fazla değer açıklama yaklaşımı ve değer telkini yaklaşımı tercih edilirken, en az tercih edilen değer eğitimi yaklaşımı ise eylem öğrenme yaklaşımıdır. Bu bulgular; Yiğittir ve Kaymakçı'nın (2012) araştırmasındaki bulgularla paralellik göstermektedir. Sosyal Bilgiler dersi Uygulama Kılavuzu'nda da en fazla kullanılan değer eğitimi yaklaşımının değer açıklama yaklaşımı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Topkaya'nın (2016) Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Aktarım Yaklaşımları Hakkındaki Görüşlerine Ait Nitel Bir Çalışma adlı araştırmasında da öğretmenler, Sosyal Bilgiler ders kitaplarının en fazla değer açıklama yaklaşımı göz önüne alınarak hazırlandığını ifade etmişlerdir.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarının değer eğitimi yaklaşımları oranlarının çok düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. 9. sınıf ders kitabında 17 etkinlikte (% 5,82) değer telkini yaklaşımı, 10. sınıf ders kitabında 26 etkinlikte (% 9,96) değer telkini yaklaşımı, 11. sınıf ders kitabında 32 etkinlikte (% 13,97) değer telkini yaklaşımı, 12. sınıf ders kitabında 15 etkinlikte (% 30,86) değer açıklama yaklaşımı en fazla kullanılan yaklaşımlar olmuştur.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanmış coğrafya ders kitaplarında değer eğitimi yaklaşımları açısından en fazla kullanılan yaklaşımın, değer telkini yaklaşımı olduğu ortaya çıkmıştır. Değer telkini yaklaşımından sonra en fazla kullanılan yaklaşımın ise değer açıklama yaklaşımı olduğu sonucu elde edilmiştir. Ders kitaplarında en az kullanılan değer eğitimi yaklaşımının ise değer analizi yaklaşımı olduğu görülmüştür. Değişen öğretim programıyla beraber coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin değer kazandırma yaklaşımlarında farklılaşmanın ortaya çıktığı görülmektedir.

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanan coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinlikler, öğrencilere değerleri doğrudan kazandırmadan, öğrencilerin farklı değerler içerisinde kendi seçimlerinin yapabilecekleri etkinlikler sunmaktadır. 2017 Coğrafya Öğretim Programı ile hazırlanan coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinlikler, öğrencilere hangi değerlerin doğrudan kazandırılacağı çerçevesinde tasarlanmıştır. Bu yönüyle değişen öğretim programı, 2005 öğretim programından ayrılmaktadır.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı göre hazırlanan ders kitaplarında, etkinliklerle kazandırılmak istenen değerler içerisinde en fazla sorumluluk ve öz denetim değerleri yer alırken, 2005 Coğrafya Dersi Öğretimi Programıyla hazırlanan ders kitaplarında ise; sorumluluk ve duyarlılık değerlerinin öncelikli kazandırılmasının amaçlandığı sonuçları elde edilmiştir.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

İncelenen ders kitaplarında yer alan etkinliklerin daha çok öğrencilerin akademik yeterliliklerini arttırmaya yönelik olması, etkinlikler yoluyla değer kazandırma eğiliminin düşük seviyede kalmasına neden olmaktadır. 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanan 9, 10 ve 11. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerde değerlerin, değer açıklama yaklaşımına göre daha fazla kazandırılmak istendiği ancak 12. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerdeki değerlerin, değer telkini yaklaşımına

göre kazandırılmak istendiği sonucuna ulaşılmıştır. Değerlerin öğrencilere; haber köşesi ve bilgi notu vb. etkinliklerle doğrudan kazandırılmak istenmiştir.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanan 9, 10 ve 11. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerdeki değerlerin, değer telkini yaklaşımına göre daha fazla kazandırılmak istendiği, ancak 12. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerde ise değerlerin, değer açıklama yaklaşımına göre kazandırılmak istendiği sonucuna ulaşılmıştır.

2005 ve 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının değer eğitimi yaklaşımları açısından farklılaştığı görülmektedir. Değişen öğretim programı ile 9, 10 ve 11. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerde değerlerin, değer telkini yaklaşımına göre verilmesiyle öğrencilerin değerleri doğrudan kazanmalarını sağlamak amaçlanmıştır. 12. sınıf ders kitabında etkinliklerde değer açıklama yaklaşımının daha fazla kullanılmasında 12. sınıf öğrencilerinin bilişsel ve duyuşsal yeterliliğinin, öğrencilerin değer seçenekleri arasından tercih yapmalarını sağlayacak düzeyde olmalarından kaynaklanır. Ancak öğrencilerin tartışarak, sorgulayarak ve problem çözme basamaklarını kullanacakları değer eğitimi yaklaşımlarının etkinliklerde yetersiz düzeyde olduğu sonucu elde edilmiştir.

2017 Coğrafya Ders Öğretim Programıyla beraber değer telkini yaklaşımının ders kitaplarında daha fazla yer aldığı görülmektedir. Değerlerin öğrencilere; haber köşesi, bilgi notu, okuma metni, coğrafya gazetesi vb. etkinliklerle doğrudan kazandırılmak istenmiştir. 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile hazırlanan coğrafya ders kitaplarında etkinlik sayılarında artışlar görülmekle beraber, etkinliklerde değer eğitimi yaklaşımlarına yer verilme oranlarının çok düşük seviyede olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bu durum değişen öğretim programı ile hazırlanan ders kitaplarının değer eğitimi yaklaşımları ile değer kazandırmada yetersiz kaldığını göstermektedir.

Coğrafya ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi neticesinde elde edilen bulgular ve sonuçlardan hareketle şu öneriler getirilmektedir:

1. Coğrafya öğretmenlerinin değişen öğretim programı ile almış oldukları hizmet içi eğitimin değer eğitimi olumlu yönde etkilediği ve öğretmenlerde değer eğitime yönelik farkındalık kazandırılması bakımından önemlidir. Bu nedenle hizmet içi seminerle değer eğitimi destekleyici çalışmaların sayısının artırılmasının gerekliliği bulunmaktadır.
2. Coğrafya ders kitaplarında yer alan etkinliklerin öğrencilerin eleştiren, sorgulayan ve problem çözme basamaklarını kullanan yönlerini geliştirici değer eğitim yaklaşımlarına daha fazla yer verilmesinin Coğrafya Dersi Öğretim Programının genel amaçlarına ve öğrenci merkezli eğitime daha fazla katkı sunacağı açıktır.
3. Coğrafya ders kitaplarındaki etkinliklerin değerlere ve değer eğitimi yaklaşımlarına yer verilme oranı açısından yeniden düzenlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- ASLAN, E. (2011). 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı. *Elementary Education Online*, 10 (2), 717-734.
- ASLAN, M. (2011). *İlköğretimde Karakter Eğitimi ve Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- AYDIN, M. Z. ve GÜRLER, Ş. A. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi, Yöntemler Etkinlikler Kaynaklar*. (3. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
- AYDIN, M. Z. ve GÜRLER, Ş.A. (2018). *Okulda Değerler Eğitimi, Yöntemler Etkinlikler Kaynaklar*. (5. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
- AYDIN, H. (2019). *Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

- BAŞÇI NAMLI, Z. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi. Ramazan Sever (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* kitabı içinde (s.349-376). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd Şti. Yayın No:252 (1. Basım 2015).
- ÇENGELCİ, T. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- DEMİRALP, N. (2017). Coğrafya Öğretiminde Programların Tasarım ve Program Öğeleri Açısından İncelenmesi ve 2017 Öğretim Programı. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (17):521-545.
- DEĞİRMENCİ, Y. (2018). Coğrafya Dersi Öğretim Programında Değerler. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(1),429-450.
- EKŞİ, H. ve KATILMIŞ, A. (2011), *Karakter Eğitimi El Kitabı*. (1. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
- EKŞİ, H. ve KATILMIŞ, A. (2016). *Uygulama Örnekleriyle Değerler Eğitimi*. (1. Basım), Ankara: Nobel Yayınları.
- ERDEBİL, C., DÜZGÜN, R., BIÇAKLI, R., GÜZEL, Z. ve BOZBIYIK, E. (2018). *Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 12*. Cemalettin Şahin ve A. Emrah Siyavuş (Editör), (2. Baskı), Ankara: MEB Yayınları.
- ERSOY, F. ve ŞAHİN, T. (2012). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2),1535-1558.
- ERSOY, F. (2019). Türk Eğitim ve Kültür Tarihinde Değer Eğitimi. (Ed. S. Z. Genç ve A. Beldağ) *Karakter ve Değer Eğitimi Farklı Bakışlar-Örnek Etkinlikler* kitabı içinde (s.172-187). Ankara: Pegem Akademi Yayınları (1. Baskı, Mart 2019).
- GENÇ, S. Z. ve ERYAMAN, M. Y. (2008). Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 89-102.
- HUITT, W. (2004). *Values*. Educational Psychology Interactive. Valdosta, GA: Valdosta State University. Retrieved from <http://www.edpsycinteractive.org/top...ct/values.html>
- GÜLTEPE, A., GÜNCEGÖRÜ, B., KILIÇARSLAN, S., PURAL, A., AYDIN, A. TUROĞLU, B. ve ZEYTÇİOĞLU, S. (2016). *Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 11*. Orhan Gürbüz (Editör), (5. Baskı), Ankara: MEB Yayınları.
- GÜLTEPE, A., GÜNCEGÖRÜ, B., KILIÇARSLAN, S., PURAL, A., AYDIN, A. TUROĞLU, B. ve QUELLIER, D. (2016). *Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 12*. Orhan Gürbüz (Editör), (2. Baskı), Ankara: MEB Yayınları.
- GOMBERT, J. E. (1990). *Le Development Metalinguistique*. Paris: Puf.
- KESKİN, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkinliğinin Araştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- KILIÇ, A. F. (2007). *Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk On Yılında Ahlakı Değerlerin Algılanışı ve Eğitimi, “Değerler ve Eğitimi”, Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı (Edt. R. Kaymakcan ve Diğerleri)*, İstanbul: Dem Yayınları.
- KIRDAR, O. (2016). *Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 10*. Yeliz Kamış (Editör), (1. Baskı), Ankara: Dikey Yayınları.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI [MEB] (2005). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı, 2005*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI [MEB] (2018). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı, 2017*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- OKUDAN, A. Y. (2010). *Eğitim Yöneticilerinin Değerler Eğitiminin Önemi Etkileri ve Uygulamalar Hakkındaki Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ŞEN, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığı'nun 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TEKBAŞ, G., EKİZ, A. ve AYDIN, Y. (2016). *Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitabı 9*. M. Baran Aydın (Editör), (1. Baskı), Ankara: Gün Yayınları.
- SOYATLAR, A., AKÇA, B., KOŞAR, H., SOLAK, İ. ve KARAGÖZ, M. (2018). *Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 9*. Bülent Akça (Editör), (1. Baskı), Ankara: MEB Yayınları.
- TOKDEMİR, M. A. (2007). *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- TURAN, R. ve ULUSOY, K. (2016). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. (2. Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- TÜRK, İ. (2009). *Değerler Eğitiminde Saygı*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- TÜRK, U. U. (2009). *9. Sınıf Coğrafya Öğretim Programının Doğal Sistemler Öğrenme Alanının Kazanımları Hakkında Öğretmen Görüşleri Giresun İli Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- TÜRKEZ, K., KARAKOÇ, M., BALŞEN, N., PEKTAŞ, T. ve ÖZDOĞAN, İ. (2018). *Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 10*. Serhat Zaman (Editör). (1. Baskı), Ankara: MEB Yayınları.
- TÜRKEZ, K., KARAKOÇ, M., BALŞEN, N. ve PEKTAŞ (2018). *Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 11*. Serhat Zaman (Editör). (1. Baskı), Ankara: MEB Yayınları.
- YAMAN, E. (2012). *Değerler Eğitimi: Eğitimde Yeni Ufuklar*. (2. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları.
- YARAR KAPTAN, S. (2019). Karakter ve Değer Eğitiminde Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler. (Ed. S. Z. Genç ve A. Beldağ). *Karakter ve Değer Eğitimi Farklı Bakışlar-Örnek Etkinlikler* (s.146-171). (1. Baskı, Mart 2019), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- YEL, S. ve ALADAĞ, S. (2009), *Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi*. Mustafa Safran (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* kitabı içinde. (3. Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- YİĞİTTİR, S. ve KAYMAKÇI, S. (2012). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Uygulama Kılavuzu'nda Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(2),49-73.